

Διεπιστημονικό Συνέδριο «Ιστορία της
Πληροφορίας: σημεία αναφοράς από τον
πάπυρο στο ηλεκτρονικό έγγραφο»
Νομική Βιβλιοθήκη, 24-25 Μαΐου 2013

«Εξερευνώντας την Πληροφορία στο περιβάλλον
της Ανοικτής Πρόσβασης»

Μαρία Δουκατά, MSc Βιβλιοθηκονόμος – Μέλος Δ.Σ ΕΕΒΕΠ
Δημήτρης Πολίτης, Βιβλιοθηκονόμος - Αντιπρόεδρος Δ.Σ
ΕΕΒΕΠ

Ενότητες

- Πληροφορία – βιβλιοθήκες
- Ανοικτή πρόσβαση: Τι – πότε – πώς
- Ανοικτή πρόσβαση & πνευματικά δικαιώματα
- Ανοικτή πρόσβαση & εκπαίδευση
- Ανοικτή πρόσβαση & έρευνα – καινοτομία
- Ανοικτή πρόσβαση & δημόσια δεδομένα
- Συμπεράσματα - προτάσεις

Θεμελιώδη Ανθρώπινα Δικαιώματα

- Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων: Ελευθερία: δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια, προστασία προσωπικών δεδομένων, ελευθερία σκέψης ... ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης
- Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρώπινων Δικαιωμάτων – Γενική Συνέλευση Ηνωμένων Εθνών (10 Δεκεμβρίου 1948): «κάθε άνθρωπος έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης... και το δικαίωμα να αναζητεί, να παίρνει και να διαδίδει πληροφορίες και ιδέες (ένατο κεφάλαιο)
- Ελληνικό Σύνταγμα, 5^A : καθένας έχει το δικαίωμα στην πληροφόρηση όπως ο νόμος ορίζει.

Πληροφορία: τι είναι;

- Οποιοδήποτε δεδομένο γίνεται αντικείμενο νοητικής επεξεργασίας
- Στοιχείο, μήνυμα που περιέχει και μεταδίδει μια γνώση για κάποιον ή κάτι
- Κάθε στοιχείο που μεταδίδεται από μια πηγή σε κάποιον δέκτη, κάθε ενημερωτικό στοιχείο

Αναγκαιότητα πληροφορίας

- Για την αντιμετώπιση των πρακτικών προβλημάτων
- Για την εφαρμογή στην πράξη των επιστημονικών και τεχνολογικών ανακαλύψεων
- Για την περαιτέρω πρόοδο της επιστήμης και της τεχνολογίας
- Για την εκπαίδευση, σε οποιοδήποτε επίπεδο ή μορφή της

Βιβλιοθήκες & πληροφορία

- Είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της κοινωνίας
- Είναι χώροι πληροφόρησης και ιδεών
- Παρέχουν όλους τους τύπους πληροφόρησης
- Προστατεύουν τα δικαιώματα των ανθρώπων
- Προστατεύουν τα δικαιώματα των ανθρώπων για τη χρήση των βιβλιοθηκών
- Είναι το κλειδί της ανοικτής πρόσβασης στην πληροφορία
- «Ενεργός» καθρέφτης της κοινωνίας
- Συμβολή στην κοινωνική συνοχή

Ανοικτή πρόσβαση (1)

- « Η ελεύθερη, άμεση, διαρκής και απαλλαγμένη από τέλη και τους περισσότερους περιορισμούς πνευματικών δικαιωμάτων διαδικτυακή πρόσβαση σε ψηφιακό, ακαδημαϊκό και επιστημονικό περιεχόμενο».
- Οι αναγνώστες μπορούν να χρησιμοποιούν ελεύθερα το διατιθέμενο υλικό για ερευνητικούς, εκπαιδευτικούς και άλλους σκοπούς
- Πρωταρχικός στόχος της ανοικτής πρόσβασης είναι η διευκόλυνση ανταλλαγής πληροφοριών

Ανοικτή πρόσβαση (2)

- Διεθνείς Πρωτοβουλίες και Διακηρύξεις ανοικτής πρόσβασης:
- Budapest Open Access Initiative (2002)
- Bethesda Statement on Open Access Publishing (2003)
- Berlin Declaration on Open Access to knowledge in the Sciences and Humanities (2003)
- Brisbane Declaration on Open Access (September 2008)
- Alhambra Declaration on Open Access (2010)

Ανοικτή πρόσβαση (3)

- Alhambra Declaration on Open Access (2010)
- ✓ Συστάσεις για πολιτικές για την ανάπτυξη της Ανοικτή Πρόσβαση στην Νότια Ευρώπη
- ✓ Σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη της Ανοικτή Πρόσβαση στην Νότια Ευρώπη

Υλοποίηση Ανοικτής Πρόσβασης

- Ιδρυματικά ψηφιακά καταθετήρια/αποθετήρια (πράσινος δρόμος): ψηφιακοί τόποι αρχειοθέτησης των τεκμηρίων της γνώσης η οποία παράγεται στα ακαδημαϊκά, ερευνητικά ή άλλα ιδρύματα
- Περιοδικά ανοικτής πρόσβασης (χρυσός δρόμος): περιλαμβάνουν επιστημονικά άρθρα που έχουν υποστεί αξιολόγηση από κριτές (peer-review) & είναι ελεύθερα προσβάσιμα από τους αναγνώστες
- Μοντέλα έκδοσης σε περιοδικά: Μερική ανοικτή πρόσβαση, Ελεύθερη πρόσβαση μετά από ένα χρονικό διάστημα, Διττή πρόσβαση (dual access), υβριδικό μοντέλο

Ανοικτή Πρόσβαση & Πνευματικά Δικαιώματα

- Τα πνευματικά δικαιώματα είναι από τα σημαντικότερα ζητήματα της ανοικτής πρόσβασης
- Οι άδειες Creative Commons είναι από τις δημοφιλέστερες άδειες που χρησιμοποιούνται στην Α.Π
- Έχουν ως στόχο την ευρύτερη διάθεση & χρήση έργων πνευματικής ιδιοκτησίας
- Χαρακτηριστικά των Creative Commons:
  - ✓ Διατίθενται δωρεάν μέσω διαδικτύου
  - ✓ Δεν είναι αποκλειστικές
  - ✓ Διατηρούν τις απορρέουσες εξουσίες από το εμπορικό ή ηθικό δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας

Α. Π:Ακαδημαϊκή – Ερευνητική Κοινότητα

- Άμεση και ελεύθερη πρόσβαση σε πλήρη κείμενα επιστημονικού περιεχομένου
- Αύξηση της αναγνωσιμότητας και της απήχησης του έργου τους
- Παρακολούθηση (tracking) της πορείας του έργου τους μέσω στατιστικών εργαλείων
- Συγκέντρωση σε ένα κεντρικό σημείο του έργου τους
- Διαχείριση & έλεγχος του έργου τους ηλεκτρονικά χωρίς γεωγραφικό περιορισμό
- Εξασφαλισμένη διατήρηση του επιστημονικού τους υλικού
- Μειωμένα έξοδα μέσω της ελεύθερης και δωρεάν πρόσβασης στα επιστημονικά περιοδικά

Α.Π: Ακαδημαϊκά - Ερευνητικά Ιδρύματα & Βιβλιοθήκες

- Μειωμένο κόστος διάχυσης του επιστημονικού περιεχομένου
- Δυνατότητες συνεργασίας και συντονισμένων ενεργειών
- Παροχή σύγχρονων και πιο ποιοτικών υπηρεσιών
- Διεθνή προβολή του κύρους και της αξίας τους
- Ευκαιρίες για εξασφάλιση χρηματοδοτήσεων
- Δυνατότητες εκμετάλλευσης των καινοτόμων ιδεών
- Έλεγχο και διατήρηση του επιστημονικού περιεχομένου μέσω ενός κεντρικού συστήματος

Α.Π: Επιχειρήσεις & Κερδοσκοπικοί Οργανισμοί

- Ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών
- Σύνδεση της επιστήμης με την παραγωγή
- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς τους σε εθνικό και διεθνές επίπεδο
- Συνεργασία και διάλογο με την επιστημονική κοινότητα

Α.Π: Ευρύ κοινό

- Καθιστά τα επιστημονικά αποτελέσματα δημόσιο αγαθό
- Προωθεί τη δημιουργικότητα και αξιοποιεί τα ερευνητικά αποτελέσματα
- Ενισχύει ένα διακρατικό δίκτυο συνεργασιών και επαφών
- Προσφέρει στις αναπτυσσόμενες χώρες σύγχρονες και χωρίς κόστος δυνατότητες δημιουργίας και πρόσβασης στο επιστημονικό περιεχόμενο

Ανοικτή Πρόσβαση & Εκπαίδευση (1)

- Η Ανοικτή πρόσβαση παρέχει την δυνατότητα δημιουργίας εκπαιδευτικών ευκαιριών και διασφάλιση πρόσβασης σε όλους
- Η αύξηση του κόστους του εκπαιδευτικού υλικού οδηγεί σε ανοικτές μορφές εκπαιδευτικών συστημάτων
- Η κατακόρυφη αύξηση των συνδρομών σε επιστημονικά περιοδικά οδηγεί τα πανεπιστήμια στην χρήση ανοικτών πηγών πληροφόρησης
- Ανοικτά ψηφιακά μαθήματα: πρωτοβουλία της ακαδημαϊκής κοινότητας για ελεύθερη, εύκολη και συλλεκτική διαδικτυακή πρόσβαση σε ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο από παντού & από όλους

Ανοικτή Πρόσβαση & Εκπαίδευση (2)

- Υπηρεσίες ηλεκτρονικής μάθησης GUnet (www.gunet.gr)
- ✓ Ανοικτή πλατφόρμα τηλεεκπαίδευσης Open eClass (<http://www.openclass.org>)
- ✓ Διαδικτυακή βιντεοδιάλεξη
- ✓ Ζωντανή μετάδοση διαλέξεων
- ✓ Σύγχρονη τηλεεκπαίδευση μέσα από οργανωμένες αίθουσες τηλεεκπαίδευσης
- ✓ Πολυμεσικό εκπαιδευτικό περιεχόμενο διαθέσιμο κατ' απαίτηση

Ανοικτή Πρόσβαση & Εκπαίδευση (3)

- Δράσεις δικτύου Gunet
- ✓ Συντονισμός & υποστήριξη ιδρυματικών δράσεων
- ✓ Βελτίωση της λειτουργικότητας των κεντρικών υπηρεσιών
- ✓ Δημιουργία εθνικού σημείου αναζήτησης ψηφιακών μαθημάτων
- ✓ Δράσεις ενημέρωσης, κατάρτισης & διάχυσης
- ✓ Υποστήριξη της κοινότητας χρηστών – δημιουργών ψηφιακών μαθημάτων
- ✓ Δημιουργία εικονικών προγραμμάτων σπουδών

Ανοικτή Πρόσβαση & Εκπαίδευση (4)

- Πανεπιστημιακά συστήματα σύγχρονης τηλεεκπαίδευσης:
  - ✓ Συγκέντρωση & ανοικτή διάθεση μαθημάτων
  - ✓ Άνοιγμα της κλειστής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
- Eclass.uoa.gr – eclass.uth.gr – compus.uom.gr
- Ανοικτή πρόσβαση στην εκπαίδευση και δημόσιος γνωστικός χώρος που συντίθεται από τα έργα των ερευνητών είναι αλληλένδετα θέματα
- Τα «ανοικτά μαθήματα» ανοίγουν το Πανεπιστήμιο στην κοινωνία

Ανοικτή πρόσβαση & Έρευνα- Καινοτομία (1)

- Η ελεύθερη και ανοικτή κυκλοφορία της γνώσης είναι διακύβευμα για την σημερινή κοινωνία
- Η ανοικτή πρόσβαση τονίζει την αναγκαιότητα ύπαρξης επιστημονικής πολιτικής
- Μια καλά νοούμενη επιστημονική πολιτική περιλαμβάνει την κατασκευή δημοσίων ψηφιακών υποδομών, καινοτόμων εκδοτικών πολιτικών που ευνοούν την διεπιστημονική συνέυρεση, τις νέες μορφές γραφής, την πολυγλωσσία και τη μεγαλύτερη δυνατή διάδοση

Ανοικτή πρόσβαση & Έρευνα-Καινοτομία (2)

- OpenAIRE (Open Access Infrastructure for Research in Europe): η υποδομή OpenAIRE επιτρέπει την πρόσβαση σε επιστημονικά αποτελέσματα της ΕΕ
- ✓ Προσφέρει ένα δίκτυο ανοικτών αρχείων που παρέχει ελεύθερη πρόσβαση σε γνώσεις παραγόμενες από επιστήμονες που λαμβάνουν επιχορηγήσεις
- ✓ Σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της πλήρους και ανοικτής πρόσβασης σε επιστημονικές δημοσιεύσεις

Ανοικτή πρόσβαση & Έρευνα- Καινοτομία (3)

- ✓ Οι επιστήμονες χρειάζονται την πρόσβαση στα ερευνητικά αποτελέσματα προκειμένου να μεγιστοποιήσουν το δυναμικό των μελλοντικών εργασιών σε συγκεκριμένους επιστημονικούς τομείς
- ✓ Τομείς προσβάσιμων δημοσιεύσεων: υγεία, ενέργεια, περιβάλλον, τεχνολογία των πληροφοριών και των επικοινωνιών των ερευνητικών υποδομών, κοινωνικές επιστήμες, ανθρωπιστικές & κοινωνικών επιστημών

Ανοικτή πρόσβαση & Έρευνα – Καινοτομία (4)

- Sparc (The Scholarly Publishing & Academic Resources Coalition, 1997-2013)
- ✓ Διεθνής συμμαχία των ακαδημαϊκών και ερευνητικών βιβλιοθηκών
- ✓ Εργάζεται για τη διόρθωση των ανισορροπιών στην επιστημονική σύστημα δημοσίευσης
- ✓ Αναπτύχθηκε από την Ένωση Ερευνητικών Βιβλιοθηκών
- ✓ Ενθαρρύνει την εμφάνιση νέων επιστημονικών μοντέλων επικοινωνίας που επεκτείνουν τη διάδοση της επιστημονικής έρευνας και τη μείωση των οικονομικών πιέσεων στις βιβλιοθήκες

Ανοικτή πρόσβαση & Έρευνα – Καινοτομία (5)

- ✓ Συνεργάζεται με συγγραφείς, εκδότες, βιβλιοθήκες
- ✓ Εκπαιδεύει τους ενδιαφερόμενους σχετικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η επιστημονική επικοινωνία και τις υπάρχουσες ευκαιρίες για αλλαγή
- ✓ Υποστηρίζει τις αλλαγές πολιτικής που προάγουν τις δυνατότητες της τεχνολογίας για την προώθηση της επιστημονικής επικοινωνίας και που αναγνωρίζουν ρητά ότι η διάδοση είναι ένα ουσιαστικό, αναπόσπαστο στοιχείο της ερευνητικής διαδικασίας

Ανοικτή πρόσβαση & Δημόσια Δεδομένα (1)

- Τα δεδομένα της δημόσιας διοίκησης έχουν παραχθεί ή/και προμηθευτεί με χρήματα των πολιτών. Ανήκουν στους πολίτες και πρέπει να είναι προσβάσιμα από όλους χωρίς θεσμικούς και τεχνικούς φραγμούς
- Ουσιαστικός έλεγχος της δημόσιας διοίκησης
- Μείωση της σπατάλης πόρων από τη δημόσια διοίκηση
- Ανάπτυξη και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας
- Στόχος οι μη οικονομικά αποτιμητοί στόχοι:
  - ✓ Διαφάνεια
  - ✓ Συμμετοχή
  - ✓ Λογοδοσία

Ανοικτή πρόσβαση & Δημόσια Δεδομένα (2)

- et.diaugeia.gov.gr
- geodata.gov.gr. Η Ελλάδα είναι μια από τις 28 χώρες παγκοσμίως που παρέχει ανοικτά γεωχωρικά δεδομένα
- opengov.gr
- Χρήση συνεργατικών υποδομών
- Επένδυση σε βιώσιμες και ανοιχτές υποδομές
- Κωδικοποίηση νομοθεσίας
- Ανοιχτή διαβούλευση

Ανοικτή Πρόσβαση & Εθνική Πολιτική (1)

- Εφαρμογή Πολιτικών που θα ενισχύσουν την Ανοικτή Πρόσβαση στην επιστημονική πληροφορία
- Ενίσχυση των πρωτοβουλιών προώθησης της Ανοικτής Πρόσβασης στους ερευνητές, στους φορείς χάραξης πολιτικής
- Ανάπτυξη βιώσιμων εναλλακτικών επιχειρησιακών εκδοτικών μοντέλων
- Διασφάλιση της ποιότητας των εκδόσεων Ανοικτής Πρόσβασης
- Ενίσχυση της ανάπτυξης των αποθετηρίων

Ανοικτή Πρόσβαση & Εθνική Πολιτική (2)

- Ύπαρξη ανάγκης εθνικού σχεδίου δράσης για την ανοικτή πρόσβαση
- ✓ Ένα σχέδιο δράσης
- ✓ Μια συντονίστρια αρχή
- ✓ Ένα σύστημα εποπτείας

Ανοικτή Πρόσβαση & Ευρώπη 2020

- <http://ec.europa.eu/digital-agenda>
- ✓ Αποτελεί βασικό πεδίο προτεραιότητας (flagship initiatives) της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020»
- ✓ Στόχοι είναι η απόδοση του καθοριστικού ρόλου των Τ.Π.Ε. για την Ευρώπη
- ✓ Κεντρική δράση είναι η Α. Π σε περιεχόμενο για την δημιουργία μίας ζωντανής - ενιαίας αγοράς στην Ευρώπη
- ✓ Η έρευνα που χρηματοδοτείται με δημόσιους πόρους θα διαχέεται ευρέως μέσω της δημοσίευσης εργασιών και ερευνητικών δεδομένων με ανοικτή πρόσβαση

Συμπεράσματα (1)

- Περισσότερη πρόσβαση στην πληροφορία σημαίνει μεγαλύτερες δυνατότητες αυτοδιάθεσης & αυτοπροσδιορισμού
- Με την διάθεση της γνώσης σε όλους αποδίδεται κινητήριο ρόλος στην κοινωνία ανοίγοντας, ταυτόχρονα, προοπτικές συλλογικού πλουτισμού
- Ο πολίτης, μέσω της ελεύθερης πρόσβασης μπορεί να εισέλθει σε μια κοινωνία μοιρασμένης γνώσης, σε μια δημοκρατία της γνώσης
- Η ανοικτή πρόσβαση δίνει την δυνατότητα στους πάντες να γίνουν δέκτες αλλά και πομποί διαφορετικών απόψεων και ιδεών

Συμπεράσματα (2)

- Απαιτείται «να αγωνιζόμαστε για μια νέα κουλτούρα, μια νέα ηθική που δεν μπορεί παρά να είναι στενά συνδεδεμένη με μια πιο ελεύθερη αντίληψη της ζωής. Μέχρις ότου αυτή η αντίληψη γίνει ο τρόπος ζωής με τον οποίο βλέπουμε και αισθανόμαστε την πραγματικότητα» Αντόνιο Γκράμσι (Ιταλός φιλόσοφος, πολιτικός & πολιτικός επιστήμονας, 1891 - 1937)